

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА «КРОК»
Навчально-науковий інститут психології

Кафедра психології

Шкода Аліса Вадимівна

УДК 159.922.2

Кваліфікаційна робота

Деструктивні наслідки впливу маніпулятивних технологій ЗМІ на ціннісні орієнтації студентів вищих навчальних закладів

053 «Психологія»

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр

Кваліфікаційна робота містить результати власних доробок. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело __Шкода А.В.

Науковий керівник Живоглядюв Юрій Олексійович, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології

Київ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ДЕСТРУКТИВНИЙ (НЕГАТИВНИЙ) ВПЛИВ ІНТЕРНЕТ-САЙТІВ НА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	9
1.1. Аналіз змісту понять цінності та ціннісні орієнтації.....	9
1.2. Методи та технології деструктивного маніпулятивного впливу Інтернет - сайтів на студентів. Вплив соцмереж на настрій, сон, психічне здоров'я та стосунки.....	23
1.3. Явище Інтернет-залежності у студентів.....	31
Висновки до розділу 1.....	46
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕСТРУКТИВНОГО (НЕГАТИВНОГО) ВПЛИВУ ІНТЕРНЕТУ НА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ.....	50
2.1. Організація та методи дослідження.....	50
2.2. Результати дослідження та їх аналіз	52
Висновки до розділу 2.....	62
РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ РОБОТИ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ ДЛЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	65
3.1. Ознаки поширення терористичної ідеології. Пропаганда і контрпропаганда в мережі Інтернет.....	65
3.2. Основні методи протидії ідеології тероризму та екстремізму в мережі Інтернет.....	72
3.3. Прийоми побудування аргументації та контраргументації у мережі Інтернет.....	75
3.4. Технології інформаційного впливу на студентську молодь.....	78
3.5. Приклади технологій впливу, які можуть впливати на ціннісні установки користувачів Інтернету – студентської молоді.....	81
3.6. ЗМІ та Інтернет.....	83

Висновки до розділу 3.....	87
ВИСНОВКИ.....	89
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	95
ДОДАТКИ.....	101

ВСТУП

Актуальність теми роботи. Нині, за умов бурхливо змінного суспільства, проблема становлення ціннісних орієнтацій особистості набула особливої актуальності. Достатню увагу у роботах вітчизняних та зарубіжних учених приділено співвідношенню понять цінності та ціннісних орієнтацій, ієрархії цінностей особистості та її індивідуальних особливостей, визначення місця ціннісних орієнтацій у структурі особистості. Важливе місце у проблемі ціннісних орієнтацій особистості займають аспекти, пов'язані зі своїми віковими особливостями. Психологи звертають особливу увагу, що студентський вік є найбільш критичним і з погляду формування ціннісних орієнтацій.

В умовах ускладнення політичних, соціально-економічних обставин життя в світі та в Україні, зокрема, особливої ролі в суспільстві та впливу на формування особистості набувають засоби масової інформації (ЗМІ). За допомогою ЗМІ здійснюється інформування, навчання, переконання і навіювання, зміст яких соціально обумовлений, тиражує політичні погляди, соціальні норми та духовні цінності, що відображають пануючі світоглядні уявлення і суспільний настрій, орієнтуються на потреби різних категорій населення. Неможливо переоцінити вплив сучасних засобів інформації на розвиток підростаючого покоління. Вони перетворилися на необхідний елемент повсякденного життя та значною частиною середовища проживання людини.

Нові технології, насамперед, мікроелектроніка, все активніше застосовуються у всіх типах навчально-виховних закладів, а також у сфері дозвілля дітей і молоді. У зв'язку з прогресом розповсюдження інформаційних технологій, зокрема комп'ютеризацією життя, актуальним є розгляд проблеми виховання молоді в цих умовах.

Розвиток інформаційного суспільства актуалізує проблему різновекторного впливу на соціалізацію особистості засобів масової інформації (мас-медіа). Попри те, що вони продукують особистісно значущий

контент, простежуємо вагому частку тих, котрі поширюють деформовані цінності й пропагують асоціальні дії людини. Для студентського віку характерним є пошук ціннісних пріоритетів і особистісних сенсів. Студенти обирають мас-медіа як джерело інформації та засіб комунікації, що зумовлює ризики негативного впливу на їхню соціалізацію. Завдання подолання негативного впливу засобів масової інформації на соціалізацію студентів визначено у законах України «Про доступ до публічної інформації» (2015), «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» (2001, із змінами від 19.12.2017), «Про освіту» (2017); державних стратегіях: Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки (2012), Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні (2013); Концепція впровадження медіаосвіти Національної академії педагогічних наук України (2016).

Так, завдяки змісту інформації, особистість отримує доступ до цінностей культури, підвищує рівень соціального та когнітивного розвитку; водночас створюється низка проблем, що породжує в ряді випадків небезпечні явища, які потребують контролю. З раннього дитинства через засоби масової інформації – радіо, пресу, телебачення, Інтернет, рекламу та ін.. – зрушується на підростаючу особистість великий обсяг суперечливої інформації та несистематизованих знань з різних галузей життя, під впливом яких у неї формується певний тип поведінки, оцінки, установки, ставлення до себе і до інших.

Узагальнення наукових джерел з проблеми соціалізації особистості дає підставу розуміти соціалізацію студентів як складний процес, оптимізація якого потребує створення різноманітних умов, використання форм, засобів і методів соціально-педагогічної роботи з урахуванням впливів різних факторів і обставин макро- і мікросередовища, що оточуюче студентів, динаміки їхнього психічного, емоційного, фізичного та морального розвитку. В роботі висвітлено особливості процесу соціалізації у студентському віці.

Зважаючи на актуальність, нами проводилось вивчення впливу ЗМІ на становлення особистості учнівської молоді. Подані результати емпіричного

дослідження Інтернет-залежності серед студентів I-IV Запорізького національного університету. Середній вік респондентів дослідження становить 17 – 25 років. Вибірка представлена студентами 1, 2, 3 та 4-го курсів бакалаврату з напрямку суспільних наук, а також гуманітарного напрямку.

Поняття «ЗМІ» ми розуміли як комплекс організаційних структур і комунікаційних каналів, які виробляють та поширюють інформацію, призначену для масової аудиторії. До ЗМІ відносять пресу (газети, журнали, книги), телебачення, радіо, мережу Інтернет, кінематограф, звукозаписи та відеозаписи, рекламні щити й панелі, домашні відеоцентри, смартфони та планшетні комп'ютери, що поєднують телевізійні, телефонні, комп'ютерні й інші лінії зв'язку. Для ЗМІ притаманно звернення до масової аудиторії, доступність багатьом людям, розповсюдження інформації. Кожен вид мас-медіа має свою специфіку впливу на студентів.

Мета дослідження: дослідити деструктивні наслідки впливу маніпулятивних технологій ЗМІ на ціннісні орієнтації студентів вищих навчальних закладів.

Для виконання сформульованої мети дослідження, нами були поставлені наступні завдання:

1. Проаналізувати зміст понять цінності та ціннісні орієнтації, а також дослідити ціннісні орієнтації студентів та фактори, що впливають на їх формування.
2. Проаналізувати методи та технології телевізійного впливу на аудиторію і охарактеризувати емпіричне дослідження впливу ЗМІ на ціннісні орієнтації студентів.
3. Проаналізувати ознаки поширення терористичної ідеології. Пропаганда і контрпропаганда в мережі Інтернет, а також дослідити основні методи протидії ідеології тероризму та екстремізму в мережі Інтернет.
4. Охарактеризувати прийоми побудування аргументації та контраргументації у мережі Інтернет і звернути увагу на технології інформаційного впливу на студентську молодь.

5. Пояснити приклади технологій впливу, які можуть впливати на ціннісні установки користувачів Інтернету – студентської молоді та визначити ЗМІ та Інтернет.

Об'єкт дослідження: соціально-психологічні механізми ціннісних орієнтацій студентів.

Предмет дослідження: проблема деструктивних наслідків впливу маніпулятивних технологій ЗМІ на ціннісні орієнтації студентів вищих навчальних закладів.

Теоретико-методологічною основою роботи виступили роботи з формування ціннісних орієнтації особистості (Д.В. Григор'єв, В.В. Додуров, Е.А. Новікова, А.Д. Шестоков; дослідження проблеми цінностей Сократ, Арістотель, М. О. Лоський, В. П. Тугаринов, О. Г. Дробницький.

Практичне значення отриманих результатів полягає в аналізі впливу Інтернету на ціннісні орієнтири молоді та наданні методичних рекомендацій щодо формування світогляду сучасної молоді.

Результати дослідження можуть бути використані студентами, психологами при розробці методичних рекомендацій щодо формування світогляду сучасної молоді.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс **різноманітних методів дослідження:** теоретичні – аналіз наукових та зарубіжних джерел для узагальнення теоретичних підходів формування залежності від Інтернету у студентів; метод системного аналізу – аналіз систематизації формування залежності від Інтернету у студентів; статистичні методи – обробка даних для визначення якісних і кількісних показників; аналітичний метод – якісний і кількісний аналіз даних.

Методологічною та теоретичною основою дослідження є концептуальні положення Кімберлі Янг, Айвенга Гольдберга, Олександра Войкунського, В.Д. Менделевича та ін.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У першому розділі «**Деструктивний (негативний) вплив інтернет-сайтів на формування ціннісних орієнтацій студентів як психологічна проблема**» проаналізовані поняття цінності та ціннісні орієнтації, визначені методи та технології деструктивного маніпулятивного впливу Інтернет-сайтів на студентів, був виявлений вплив соцмереж на їх настрій, сон, психічне здоров'я та стосунки, а також було описане явище Інтернет-залежності у студентів.

Цінність - це об'єктивна значимість різних аспектів реальності, значення яких визначається потребами та інтересами суспільства. Ставлення до цінностей називається ціннісним ставленням. Цінності мають як змістовний, так і кількісний аспекти. Змістовно цінності визначають, які ідеї, принципи, цілі поведінки є важливими. **Ціннісні орієнтації** є найважливішими елементами внутрішньої структури особистості. Вони закріплені життєвим досвідом індивіда і відмежовують значуще, істотне даної людини від незначного, несуттєвого.

Інтернет-залежність вважається однією з основних проблем сучасного суспільства. У даний час Інтернет-залежність розглядають на рівні з трудоголізмом, екстремальним видом спорту, фанатизмом, залежністю від мобільних телефонів, телебачення. Соцмережі можуть підвищувати рівень стресу та тривожності, негативно впливати на настрій, та навіть викликати депресію.

Інтернет-залежною є людина, яка проводить у мережі не менше шістьох годин на день. Часто, намагаючись якомога більше часу присвятити онлайну, Інтернет-залежні користувачі присвячують цьому час, відведений для сну, і, як наслідок, отримують серйозні проблеми, пов'язані з фізичним здоров'ям і загальним самопочуттям [4]. **Інтернет-залежність** – це радість, ейфорія, відсутність контролю над часом при знаходженні в Мережі, а при відсутності можливості потрапити у віртуальну реальність – пригніченість, порожнеча. Це може супроводжуватися соматичними порушеннями – різзю і сухістю в очах,

бодем у спині і ліктях. Іншими наслідками Інтернет-залежності можуть стати зміни в характері, ігнорування домашніх обов'язків і загальна байдужість.

У другому розділі **«Емпіричне дослідження деструктивного (негативного) впливу інтернету на формування ціннісних орієнтацій студентів»** висвітлено організаційно-методичні засади дослідження ціннісних орієнтацій студентів, виявлене їх ставлення до ЗМІ та проаналізовано залежність рівню особистісної та реактивної тривожності від кількості часу проведеного в Інтернеті щодня.

На першому етапі емпіричного дослідження було проведене онлайн-опитування з використанням авторської анкети для визначення того, як часто студенти користуються засобами масової інформації, з якою метою та яке значення вони надають різним видам ЗМІ (радіо, телебаченню, Інтернету). Було з'ясовано, що більшість опитаних нами студентів серед ЗМІ надають перевагу саме Інтернету.

На другому етапі емпіричного дослідження ми встановлювали рівень реактивної та особистісної тривожності за допомогою методики Спілберга-Ханіна (Додаток Б). Після проходження авторської анкети ми поділили вибірку на 3 групи за часом проведеним в соціальних мережах. У першій групі були студенти, які приділяють Інтернету до 3 годин на добу. У другій групі – студенти, які приділяють Інтернету від 3 до 6 годин на добу. Третю групу складають студенти, які приділяють соціальним мережам від 6 і більше годин на добу. Аналізуючи результати другого етапу емпіричного дослідження можна побачити, що студентська молодь, яка проводить в Інтернеті 6 і більше годин на день, схильна мати високі рівні реактивної та особистісної тривожності. Опитувані цієї групи більш схильні до стану тривоги, занепокоєння та мають тенденцію на сприйняття більшості ситуацій як загрозливих. На даний момент не можна стовідсотково стверджувати чи є їх підвищений рівень тривожності результатом проведення надмірного часу за комп'ютером, чи навпаки, що вони схильні проводити забагато часу в Інтернеті саме через високий рівень тривожності. Також можна помітити, що

другій групі, зі студентами з помірним часом використання Інтернету, характерний помірний рівень особистісної та реактивної тривожності. В той час як першій групі притаманний низький рівень тривожності.

На третьому етапі емпіричного дослідження ми виявили, які ціннісні орієнтації характерні для опитаних нами студентів за допомогою методики Ш. Шварца «Портрет цінностей» (адаптація І. Семків). Аналізуючи результати третього етапу можна побачити, що для студентів, які поводять мало часу в Інтернеті (не більше 2 годин), головним є досягнення нових цілей та саморозвиток. Вони можуть бути залежними від позитивної оцінки інших людей. Високо цінують власну безпеку та безпеку близьких їм людей. Вони надають перевагу стабільності, передбачуваності та встановленому порядку. В той час як студенти з помірним часом використання Інтернету більше цінують комфорт, безпеку, відпочинок, якісний сон та здорове харчування. Вони приділяють особливу увагу приємному проведенню вільного часу. Для них розваги та відпочинок відіграють ключову роль у житті. А тій студентській молоді, що надлишково використовує Інтернет, притаманна потреба в постійній стимуляції. Вони схильні до ризику та цінують новий досвід, безпеку. Прагнуть до влади та не схильні дотримуватися загальноприйнятих правил. Дивлячись на результати можна помітити, що важливою цінністю для всіх трьох груп є безпека. Звичайно кожна людина відчуває потребу у безпеці та бажає буди впевненою, що з їх рідними і близькими все буде гаразд. Але результати показують, що опитана студентська молодь не просто цінує почуття безпеки, а вважає його провідною мотиваційною ціллю в їхньому «Портреті цінностей». Ймовірно, студентська молодь так цінує безпеку через стрес та загрози створені війною. Адже війна створює постійну небезпеку для життя і здоров'я, спричиняє значний психологічний тиск, викликаючи тривогу, страх і невпевненість у майбутньому. В умовах війни плани на майбутнє стають невизначеними. Молодь хоче мати гарантії безпеки, щоб планувати своє професійне та особисте життя без постійного страху перед новими конфліктами. Тому

безпека грає важливу роль для забезпечення спокою та психічного здоров'я студентської молоді.

У третьому розділі **«Рекомендації щодо організації профілактичної роботи в мережі інтернет для студентської молоді в сучасних умовах»** висвітлено ознаки поширення терористичної ідеології, пропаганда та контрпропаганда в мережі Інтернет, описані основні методи протидії ідеології тероризму та екстремізму в Інтернеті, технології інформаційного впливу на студентську молодь та їх приклади, ЗМІ та Інтернет

Екстремістські та терористичні сайти найчастіше використовують у своєму арсеналі впливу на особистість різні засоби — від сприятливих процесу формування терористичних позицій, так і викликають реакції страху, невпевненості, психологічної напруженості. Ці технології застосовуються як засіб руйнування політичної стабільності у суспільстві, а також формування терористичної ідеології [22].

Основні технології впливу на суспільну свідомість через Інтернет-контенти:

- Маніпулювання зі справжньою інформацією.
- Тенденційний підбір тем та матеріалів.
- Емоційне коментування, подання того, що відбувається. Технологія впливу на деформацію архетипічних образів, впровадження у суспільну свідомість елементів нестабільності, дезорганізованості, хаосу, невпевненості та страху.
- Використання контентів як каналу доведення населення, керівництва країни націленої дезінформації.

Основні функції контрпропагандистської роботи у мережі Інтернет: поширення установок неприйняття екстремістської ідеології, формування стійкого молодіжного іміджу, орієнтованого ціннісні пріоритети сучасного українського суспільства. Функції спеціальних сайтів Інтернету полягають у подоланні стереотипів антидержавності, цензури, маніпуляцій свідомістю, у формуванні стійких цінностей антитерористичного мислення. Важливим

серед них є обмін кращим практичним досвідом між професіоналами медійного сектору та розвиток діалогу між засобами масової інформації та іншими зацікавленими секторами Інтернету щодо висвітлення у ЗМІ та Інтернеті терористичних актів, військових дій та антитерористичних операцій. На антитерористичних сайтах вести розслідування та висвітлювати не лише акти тероризму, а й інші супутні їм злочини (наркобізнес, незаконний обіг зброї, радіоактивних матеріалів, штамів збудників особливо небезпечних захворювань), а також вести постійний громадський моніторинг, профілактику та нейтралізацію.

ВИСНОВКИ

Отже, з проведеного дослідження слід зробити наступні висновки:

Остаточні висновки в багатьох питаннях робити ще зарано. Проте можна сказати, що час використання Інтернету на день впливає на рівень особистісної та реактивної тривожності. Як й у випадку з їжею, азартними іграми та багатьма іншими спокусами сучасності, надмірне використання Інтернету може бути для деяких людей небажаним. Але, з іншого боку, було би помилково стверджувати, що він є безперечним злом, адже мережі приносять чимало переваг.

Ґрунтуючись на дослідженнях українських і зарубіжних педагогів та психологів, узагальнюючи теоретичні підходи до оцінки подолання негативного впливу ЗМІ на особистість, ми визначили такі критерії та показники: когнітивний (проінформованість студентів про вплив засобів масової інформації на особистісне соціальне становлення); мотиваційно-ціннісний (характеризує сукупність ціннісних орієнтацій та моральних переконань студентів, намірів, інтересів, згідно з якими студент здійснює вибір джерел інформації, надає оцінку інформації мас-медіа) та діяльнісний (визначає ступінь оволодіння сукупністю вмій і навичок, що забезпечують саморегуляцію сприйняття інформації мас-медіа й необхідні для подолання негативного впливу на особистість та соціалізацію студентів).

Відповідно до зазначених критеріїв нами встановлено показники, що їх характеризують.

- Когнітивний

а) обізнаність студентів з особливостями видів ЗМІ;

б) знання про негативні та позитивні наслідки впливу ЗМІ на особистість студента;

в) здатність до критичного аналізу інформації ЗМІ.

- Мотиваційно-ціннісний

а) структура системи цінностей та ціннісних орієнтацій студента;

б) уміння надавати оцінку інформації мас-медіа та співвідносити її із

власною системою цінностей;

в) свідомий вибір джерел інформації та спрямованість використання ЗМІ.

- Діяльнісний

а) здатність студента до планування та саморегуляції взаємодії зі ЗМІ;

б) кількість часу, що витрачається на взаємодію зі ЗМІ;

в) залучення студента до інших видів просоціальної діяльності (навчання, саморозвиток, творчість, заняття спортом, спілкування в реальному житті тощо).

Показник «обізнаність студентів з особливостями видів ЗМІ» уведено тому, що, на нашу думку, неможливо подолати негативний вплив ЗМІ не знаючи всього їхнього різноманіття та можливостей застосування в тій чи іншій ситуації соціалізації.

Показник «знання про негативні та позитивні наслідки впливу ЗМІ на особистість студента» ми обрали тому, що для подолання в подальшому негативних впливів ЗМІ студентами слід розуміти специфіку всіх ЗМІ, знати ознаки ЗМІ, розуміти умови впливу ЗМІ на особистість, мати уявлення про наслідки впливу ЗМІ на особистість, розуміти відмінності між негативними та позитивними наслідками впливу ЗМІ.

Показник «здатність до критичного аналізу інформації ЗМІ» ми виокремили як один із найважливіших. Бо бачимо необхідність формування в студентів умінь і навичок критичного мислення одним із завдань сучасної освіти.

Показник «структура системи цінностей та ціннісних орієнтацій студентів» було обрано тому, що саме цінності обумовлюють і визначають поведінку студентів у процесі соціалізації. Студенту важко усвідомити значущість загальнолюдських цінностей та відповідальності за власну поведінку. У цьому йому можуть допомогти батьки, соціальні педагоги, викладачі.

Показник «уміння надавати оцінку інформації мас-медіа та

співвідносити її із власною системою цінностей» ми обрали тому, що ЗМІ містять матеріали, які мають агресивний, протиправний, маніпулятивний характер. Фільтрація цієї інформації студентами можлива у разі співвіднесення її із власною системою ціннісних орієнтацій.

Студент, у структурі системи ціннісних орієнтацій якого, здоров'я займає домінуючу позицію, вимкне рекламу алкогольних напоїв, солодощів та інших продуктів, що негативно впливають на здоров'я, покине Інтернет-сторінку з рекламою наркотичних засобів. Студент, що цінує життя не приєднається до «груп смерті» в соціальних мережах; людяність – покине Інтернет-сторінку екстремістської організації.

Показник «свідомий вибір джерел інформації та спрямованість використання ЗМІ» обрано тому, що сучасні студенти неоднозначно ставляться до різних видів мас-медіа і не завжди обирають найбільш варті довіри. Це пояснюється інтенсивністю проникання ЗМІ в студентське середовище, а також швидким зростанням кількості медійної інформації, посиленням механізмів її розповсюдження. Цей показник передбачає здійснення сукупності дій та вчинків, що відповідають уявленням студентів про отримання найбільш правдивої інформації (перевіряти інформацію не менш ніж у 3 джерелах, між інформацією з блогу та інформацією від провідних інформаційних агенств – надавати перевагу останній та ін.).

В результаті можна дійти висновку у тому, що експериментальна гіпотеза – що більше часу людина приділяє соціальним мережам, тим вищий в неї рівень реактивної та особистісної тривожності, знайшла своє підтвердження. Люди, що користуються Інтернетом до 3 годин на день, відчують низький рівень тривожності, не відчують серйозних емоційних проблем, досить впевнені в собі, активні, успішно взаємодіють з оточуючими, адекватно керують своєю поведінкою та часом. Вибірка для цього дослідження складалася зі студентів віком від 17 до 25 років, з різним часом перебування у соціальних мережах.

На першому етапі емпіричного дослідження було проведене онлайн-

опитування з використанням авторської анкети (Додаток А) для визначення того, як часто студенти користуються засобами масової інформації, з якою метою та яке значення вони надають різним видам ЗМІ (радіо, телебаченню, Інтернету). Було з'ясовано, що більшість опитаних нами студентів серед ЗМІ надають перевагу саме Інтернету. Далі ми визначили скільки часу на день вони проводять в Інтернеті. Найбільш популярними виявилися відповіді «3-5 годин» та «6-8 годин». На думку дослідника Прійоно Д., людина може вважатися залежною від Інтернету, якщо вона проводить шість та більше годин на день в Інтернеті або 38 годин на тиждень [48]. Тобто можна сказати, що ті респонденти, які обрали відповіді «6-8 годин» та «9+ годин» можуть вважатися Інтернет-залежними. Мало часу в Інтернеті проводять ті студенти, що обрали відповіді «менше години» та «1-2 години». А помірну кількість часу витрачають на використання Інтернету ті, хто обрав відповідь «3-5 годин».

На другому етапі емпіричного дослідження ми встановлювали рівень реактивної та особистісної тривожності за допомогою методики Спілберга-Ханіна (Додаток Б). Після проходження авторської анкети ми поділили вибірку на 3 групи за часом проведеним в соціальних мережах. У першій групі були студенти, які приділяють Інтернету до 3 годин на добу. У другій групі – студенти, які приділяють Інтернету від 3 до 6 годин на добу. Третю групу складають студенти, які приділяють соціальним мережам від 6 і більше годин на добу. Вимога до вибірки – не менше 5 осіб у кожній групі.

Аналізуючи результати другого етапу емпіричного дослідження можна побачити, що студентська молодь, яка проводить в Інтернеті 6 і більше годин на день, схильна мати високі рівні реактивної та особистісної тривожності. Опитувані цієї групи більш схильні до стану тривоги, занепокоєння та мають тенденцію на сприйняття більшості ситуацій як загрозливих. На даний момент не можна стовідсотково стверджувати чи є їх підвищений рівень тривожності результатом проведення надмірного часу за комп'ютером, чи навпаки, що вони схильні проводити забагато часу в Інтернеті саме через високий рівень тривожності. Також можна помітити, що другій групі, зі студентами з

помірним часом використання Інтернету, характерний помірний рівень особистісної та реактивної тривожності. В той час як в першій групі притаманний низький рівень тривожності.

На третьому етапі емпіричного дослідження ми виявили, які ціннісні орієнтації характерні для опитаних нами студентів за допомогою методики Ш. Шварца «Портрет цінностей» (адаптація І. Семків) (Додаток В).

Аналізуючи результати третього етапу нашого емпіричного дослідження можна побачити, що для студентів, які поводять мало часу в Інтернеті (не більше 2 годин), головним є досягнення нових цілей та саморозвиток. Вони можуть бути залежними від позитивної оцінки інших людей. Високо цінують власну безпеку та безпеку близьких їм людей. Вони надають перевагу стабільності, передбачуваності та встановленому порядку. В той час як студенти з помірним часом використання Інтернету більше цінують комфорт, безпеку, відпочинок, якісний сон та здорове харчування. Вони приділяють особливу увагу приємному проведенню вільного часу. Для них розваги та відпочинок відіграють ключову роль у житті. А тій студентській молоді, що надлишково використовує Інтернет, притаманна потреба в постійній стимуляції. Вони схильні до ризику та цінують новий досвід, безпеку. Прагнуть до влади та не схильні дотримуватися загальноприйнятих правил. Дивлячись на результати можна помітити, що важливою цінністю для всіх трьох груп є безпека. Звичайно кожна людина відчуває потребу у безпеці та бажає буди впевненою, що з їх рідними і близькими все буде гаразд. Але результати показують, що опитана студентська молодь не просто цінує почуття безпеки, а вважає його провідною мотиваційною ціллю в їхньому «Портреті цінностей». Ймовірно, студентська молодь так цінує безпеку через стрес та загрози створені війною. Адже війна створює постійну небезпеку для життя і здоров'я, спричиняє значний психологічний тиск, викликаючи тривогу, страх і невпевненість у майбутньому. В умовах війни плани на майбутнє стають невизначеними. Молодь хоче мати гарантії безпеки, щоб планувати своє професійне та

особисте життя без постійного страху перед новими конфліктами. Тому безпека грає важливу роль для забезпечення спокою та психічного здоров'я студентської молоді.

Отже, ставлення студентів до ЗМІ, виявлене за допомогою авторської анкети, дає нам змогу дає уявлення про те, що необхідно зробити в мережі Інтернет для перекладу переконливої інформації, яка є цінністю лише для транслятора державних, правових та суспільних цінностей, в особистісно значиму для молоді людини як користувача мережі та Інтернет контентів. Йому необхідно показати, що засновані на цій інформації дії та вчинки не тільки не суперечитимуть його ціннісним орієнтаціям, а й сприятимуть задоволенню життєвих певних потреб та відповідатимуть ціннісним очікуванням.

Переконливий вплив у мережі Інтернет має дві складові:

- змістовну (відбір найбільш доцільної інформації);
- процесуальну (визначає динаміку впливу).

Основні функції контрпропагандистської роботи у мережі Інтернет: поширення установок неприйняття екстремістської ідеології, формування стійкого молодіжного іміджу, орієнтованого ціннісні пріоритети сучасного російського суспільства. Функції спеціальних сайтів Інтернету полягають у подоланні стереотипів антидержавності, цензури, маніпуляцій свідомістю, у формуванні стійких цінностей антитерористичного мислення. Важливим серед них є обмін кращим практичним досвідом між професіоналами медійного сектору та розвиток діалогу між засобами масової інформації та іншими зацікавленими секторами Інтернету щодо висвітлення у ЗМІ та Інтернеті терористичних актів, військових дій та антитерористичних операцій. На антитерористичних сайтах вести розслідування та висвітлювати не лише акти тероризму, а й інші супутні їм злочини (наркобізнес, незаконний обіг зброї, радіоактивних матеріалів, штабів збудників особливо небезпечних захворювань), а також вести постійний громадський моніторинг, профілактику та нейтралізацію та нейтралізацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ануфрієва О. В. Психологічні чинники впливу ЗМІ на структурні елементи ціннісних орієнтацій студентської молоді. *Молодь в умовах нової соціальної перспективи* : м-ли XI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Житомир, 25-26 березня 2009 року) [редкол. В. М. Бебик та ін.]. Житомир : [б. в.], 2009. Ч.1. С. 148 – 149.
2. Афанасьєв Д. М. Соціально-економічний потенціал молоді Закарпаття (за результатами соціологічного дослідження). *Релігія та соціум*. 2017. Випуск 3-4. С. 233-239.
3. Афанасьєв Д. М. Формування соціального потенціалу Інтернет спільнот (на прикладі Закарпатської області): дис. канд. соц. н. 22.00.04. Ужгород. 2017. 215 с.
4. Брун О. Є. Розвиток теорії соціальної мережі. 2011. № 1 (16). С. 236-241.
5. Вахула Б. Я. Соціальні медіа як механізм протестної мобілізації в сучасному українському суспільстві. *Український соціум*. 2015. №1. С. 34-43.
6. Гич Г. М. “Кліпове” мислення молоді: друг чи ворог навчання? *Наукові праці. Педагогіка*. 2016. Випуск 257. Том 269. С. 38 – 42.
7. Деркаченко Я. А. Соціальні мережі як середовище для технологій маніпулятивного впливу. *Сучасний захист інформації* №1, 2016. С. 51-59.
8. Дьяков С. І. Методика діагностики мотиваційно-ціннісних орієнтацій у дослідженні суб'єктності особистості. *Практична психологія та соціальна робота*. 2007. № 3. С. 36-41.
9. Живоглядюв Ю.О. Міфотворення як психологічний механізм маніпулятивних технологій ЗМІ. *Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку*: матеріали міжнародної конференції (м. Київ, 21-22 листопада 2019 р.). К.: Університет "КРОК", 2019. С. 436-438

10. Живоглядов Ю.О. Маніпулятивні технології в ЗМІ: психологічні механізми міфологізації свідомості. *Правничий вісник Університету "КРОК"*. 2018. Вип. 33. С. 176-184
11. Занюк С.С. Психологія мотивації та емоцій : навч. посібник для студентів гуманіт. факультетів ВНЗ. Луцьк : Ред.-вид. відд. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1997. 180 с.
12. Камінська О. В. Вплив інтернет-залежності на формування ціннісних орієнтацій молоді. *Нова пед. думка* : наук.-метод. журн. 2014. № 1. С. 178-182.
13. Король Л. М. Психологічні чинники впливу ЗМІ на формування особистості сучасної молоді. *Наука і освіта* : наук.-практ. журнал. 2014. № 5. С. 157-162.
14. Кучаковська Г. А. Роль соціальних мереж в активізації процесу навчання інформатичних дисциплін майбутніх вчителів початкової школи. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2015. Том 47. №3. С. 136 – 149.
15. Лазаренко О. А., Веретенко Т. Г. Формування безпечної поведінки в інтернет-мережі «Здобутки та досягнення прикладних та фундаментальних наук XXI століття» (7 серпня 2020 рік, Черкаси, Україна). Черкаси: МЦНД, 2020. Том 2. С. 26-28.
16. Тепес Ю. Майже 23 млн українців регулярно користуються Інтернетом – дослідження MIND URL: <https://mind.ua/news/20204323-majzhe-23-mln-ukrayincivregulyarno-koristuyutsya-internetom-doslidzhennya> (дата звернення: 10.12.2023)
17. Малеева Н. С. Комунікативні інтернет-практики в сучасному суспільстві *Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика*. 2015. Вип. 1. С. 128-135 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2015_1_17 (дата звернення: 20.12.2023).
18. Мироненко Г. В. Час віртуального життя: монографія. Київ: ІмексЛТД, 2015. 134 с.

- 19.Мягка М. М. Кіберпростір у вимірі комунікативного впливу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. 2017 № 30 том 2. С. 141- 143.
- 20.Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: у 2 кн. К., Кн. 1: *Соціальна психологія особистості і спілкування*. 2004. С. 576.
- 21.Опанасюк Ю. І. Дистанційне навчання як наслідок еволюції традиційної системи освіти. *Науковий вісник. Серія «Філософія»*. 2017. Вип. 48 (частина I). С. 153 – 161.
- 22.Козляковський П.А. Загальна психологія: Навч. посібник: В 2 т. 2-ге вид., доп. і переробл. Т. II. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2004. 240 с.
- 23.Малеева Н. С. Комунікативні інтернет-практики залежної від соціальних мереж молоді: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05. Київ, 2017. С. 24.
- 24.Мойсеєва О. Є. Агресія підлітків: причини виникнення та можливості психокорекції. *Юридична психологія*. 2015. №1. С. 139-148.
- 25.Мусатов С. О. Психологія педагогічної комунікації: теоретико-методологічний аналіз. Київ-Рівне: Ліста-М, 2003. С. 176.
- 26.Немеш О. М. Психологія комунікативної діяльності в Інтернет просторі: автореф. дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.01 Київ, 2017. С. 40.
- 27.Петренко О. С. Інтернет як субпростір суспільства: структури та процеси: дис. канд. соц. н. 22.00.04. Харків. 2017. 227 с.
- 28.Сисоева С. О., Осадча К. П. Стан, технології та перспективи дистанційного навчання у вищій освіті України. Інформаційні технології та засоби навчання. 2019. Том 70. №2. С. 271-284.
- 29.Хміль Я. В. Аксиоматичні ядра головних соціологічних підходів у дослідженні Інтернет-практик. *Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. Випуск 10*. 2016. С. 232–241.

- 30.Хижняк Л. М., Хижняк К. В. Гібридизація у вищій освіті в умовах впровадження технологій електронного навчання. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2016. Випуск 72. С. 137-144.
- 31.Хижняк Л. М., Хижняк К. В. Ігнорування новітніх інформаційно-комунікативних технологій навчання у вищій школі як соціально небезпечна практика. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2017. Випуск 74. С. 155 – 161.
- 32.Хижняк Л. М. Етика як атрибут електронної освіти. *Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна. Серія: Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи*. 2016. Випуск 37. С. 222 – 226.
- 33.Федорчук В. М. Соціально-психологічний тренінг «Розвиток комунікативної компетентності». Навч. -метод. пос. Кам'янець-Подільський: Абетка, 2003. С. 240.
- 34.Карпенко К.І., Сіверчук М.О. Гендерна не/рівність у системі вищої освіти та науковому товаристві. *Журнал «Гендерна парадигма освітнього простору»* Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «Криворізький національний університет» у партнерстві з Всеукраїнською мережею осередків гендерної освіти ВНЗ. №2, 2015.
- 35.Субашкевич І. Р. Формування ціннісно-сміслової сфери С студентів педагогічних спеціальностей засобами медіапсихологічних технологій [практ. посіб.]. Львів : Растр-7, 2016. 60 с.
- 36.Hossain, M. A., & Rahman, M. H. Comparative Study of Internet Usage Among University Students: A Study of the University of Dhaka, Bangladesh. *European Scientific Journal, ESJ*, 13(34), 2017 134. <https://doi.org/10.19044/esj.2017.v13n34p134> (дата звернення: 15.01.2024)
- 37.Cyberspace. *Cambridge Dictionary* URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/cyberspace> (дата звернення: 18.02.24)

38. Cyberspace. *Lexico. Powered by Oxford.* URL: <https://www.lexico.com/definition/cyberspace> (дата звернення: 18.03.24)
39. Filiciak M., Danielewicz M., Halawa M., Mazurek P., Nowotny A. *Młodzi i media. Nowe media uczestnictwo w kulturze.* Warszawa, 2010. URL: <http://bi.gazeta.pl/im/6/7600/m7600446.pdf> (дата звернення: 05.03.2024)
40. Giddens A. *Runaway World : How Globalization Is Reshaping Our Lives.* New York: Routledge, 2003.
41. Priyono D, et al. Internet Addiction of Adolescent and Treatment: Mini Review. *Ment Health Hum Resilience Int J* 2021, 5(1) URL: <https://medwinpublishers.com/MHRIJ/internet-addiction-of-adolescent-and-treatment-mini-review.pdf>